

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
БЕРДЯНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
КАФЕДРА ЕКОНОМІКИ, МЕНЕДЖМЕНТУ ТА ФІНАНСІВ

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА МАГІСТРА

УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ ГРОМАДИ

Виконавець: здобувач другого
рівня вищої освіти, групи м2МН-з
Галузь знань 07 Управління та
адміністрування
Спеціальність 073 Менеджмент
Освітньо-професійна програма:
Менеджмент
АФАНАСІЄВ Даниил Вікторович
Керівник: д.держ.упр., доц. ОРГІЄЦЬ
Оксана Миколаївна

Запоріжжя – 2024

ЗМІСТ

ЗАВДАННЯ НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ

ВСТУП	6	6
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ		
1.1. Поняття та ключові складові розвитку територіальної громади	8	8
1.2. Формування системи управління розвитком територіальної громади	16	16
1.3. Механізм управління розвитком громади	22	22
Висновки до розділу 1	30	30
РОЗДІЛ 2. ДОСЛІДЖЕННЯ ПОКАЗНИКІВ РОЗВИТКУ ГРОМАДИ		
2.1. Аналіз показників розвитку громади	32	32
2.2. Оцінка спроможності громади	36	36
2.3. Ідентифікація чинників розвитку громади	41	41
Висновки до розділу 2	46	46
РОЗДІЛ 3. УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ ГРОМАДИ		
3.1. Розробка механізму формування та реалізації стратегії розвитку громади	48	48
3.2. Удосконалення інформаційного забезпечення розвитку громади	57	57
Висновки до розділу 3	60	60
ВИСНОВКИ	61	61
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ	64	64

ВСТУП

Сучасні умови господарювання та процес децентралізації вимагають створення й реалізації програми розвитку територіальних громад, що забезпечує їхню життєздатність та самодостатність. Тому питання зміцнення громад, їх ефективного розвитку з мінімальними витратами та швидкої адаптації до змін набувають більшого значення.

Протести в Україні теоретичні та практичні аспекти управління розвитком громад ще не набули достатнього поширення. Існуючі методи управління громадським розвитком мають низку недоліків, а також бракують цільової орієнтації на вирішення актуальних проблем, що обмежує можливості для розвитку.

Наукові підходи до управління в умовах кризи розглядалися як українськими, так і зарубіжними науковцями, серед яких можна виділити внесок Р. Акоффа, Т. Бурмаки, А. Гапоненка, З. Герасимчук та багато інших. Однак певні концептуальні та методичні аспекти залишаються недостатньо розвиненими, особливо у сфері вдосконалення управління розвитком громади.

Таким чином, призначення кваліфікаційної роботи є обґрунтування теоретичних засад та розробка практичних рекомендацій щодо вдосконалення управління розвитком громади. Для досягнення цієї мети було сформульовано таке завдання:

1. дослідити теоретичні основи управління розвитком територіальної громади;
2. оцінити рівень розвитку та спроможності територіальної громади;
3. обґрунтувати напрями подальшого розвитку громади.

Об'єктом дослідження є процес управління розвитком громади, а предметом — теоретико-методичні та прикладні аспекти цього процесу.

Теоретико-методологічна база дослідження включає загальнонаукові та спеціальні методи пізнання: системний підхід, аналіз, синтез, графічний метод та ін.

Практична значущість отриманих результатів полягає у можливості їх застосування під час формування та реалізації стратегій розвитку територіальних громад для вдосконалення управління та підвищення їхньої продуктивності.

Структура й обсяг роботи. Кваліфікаційна робота складається із вступу, трьох розділів, висновків, викладених на 63 сторінках, списку використаних джерел та літератури із 49 найменувань на 6 сторінках. Загальний обсяг кваліфікаційної роботи 69 сторінок, включаючи 23 рисунки та 18 таблиць.

ВИСНОВКИ

Процеси розвитку територіальних громад в умовах здійснення реформи децентралізації є складними та багатограними і потребують постійної уваги та цілеспрямованого управління.

З урахуванням цього і була сформульована мета кваліфікаційної роботи.

В рамках вирішення першого завдання було надано визначення поняттям «розвиток», «розвиток громади» та визначено складові розвитку.

Розвиток, як економічна категорія, означає якісні зміни в усіх складових системи під впливом внутрішніх та зовнішніх факторів, що забезпечують підвищення фінансово-економічної, соціальної, інституційної та екологічної ефективності діяльності громади.

Часові межі управління розвитком визначаються моментом виникнення потреби в змінах і завершуються тоді, коли зміни стають неефективними або більше не потрібні, що дозволяє оцінювати рівень розвитку з урахуванням фактора часу.

Основними компонентами розвитку громади є економічна, соціальна, екологічна та інституційна складові.

Представлена система управління розвитком громади має цільовий циклічний характер, що дозволяє громаді постійно розвиватися, оперативно реагуючи на зміни у зовнішньому та внутрішньому середовищі, забезпечуючи високий рівень адаптивності.

Під організаційно-економічним механізмом розуміється комплексна система економічних, організаційних, технічних, правових та інформаційних інструментів, які поділяються на три підсистеми: цільову, функціональну та забезпечувальну. Ці інструменти впливають на параметри системи управління, що сприяє керованому розвитку громади, регулюванню її

внутрішніх і зовнішніх відносин, формуванню організаційно-економічного потенціалу, конкурентних переваг та підвищенню ефективності діяльності.

Вирішення другого завдання було спрямоване на оцінку рівня розвитку Ольгопільської громади. Аналіз фінансових показників виявив як позитивні, так і негативні тенденції, що підкреслює необхідність скорочення витрат на забезпечення функціонування громади. Ці тенденції пов'язані з погіршенням економічної ситуації в країні та посиленням кризових явищ.

За допомогою Методики формування спроможних територіальних громад було встановлено, що Ольгопільська громада має високий рівень спроможності, що відкриває перспективи для подальшого розвитку та ефективного функціонування.

Проведений аналіз за методиками PEST, SPACE та SWOT свідчить про стабільну позицію громади і перспективи для подальшого розвитку, попри наявні труднощі.

В рамках третього завдання запропоновано механізм формування та реалізації стратегії розвитку Ольгопільської громади. На рівні управління громадами цей механізм охоплює весь процес підвищення рівня розвитку. Керівним структурам громади рекомендується використовувати адаптаційний механізм стратегічного управління та впроваджувати інтеграційну модель діагностики для поетапного формування стратегії розвитку громади.

Основні елементи забезпечення розвитку включають удосконалення інформаційного забезпечення: створення автоматизованої інформаційної системи, підвищення рівня комп'ютерної та інформаційної грамотності серед працівників ОМС і населення, а також активне використання сучасних інформаційних технологій.

Основною метою цих заходів є створення єдиного інформаційного поля, яке буде сприяти підвищенню ефективності функціонування основних складових розвитку громади (соціальних, економічних та інституційних підсистем).

Реалізація цих заходів дозволить покращити процес управління розвитком громади та підвищити її спроможність.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Філософський енциклопедичний словник / НАН України, Ін-т філософії імені Г. С. Сковороди; [редкол.: В. І. Шинкарук (голова) та ін.]. – Київ: Абрис, 2002. VI, 742 с.
2. Управління організаційним розвитком: теоретичні та концептуальні основи: монографія / під ред. С.К. Харічкова. Одеса: Бондаренко М.О., 2016. 196 с.
3. Ловейкін В.С., Ромасевич Ю.О. Теорія технічних систем. К.: ЦП „КОМПРИНТ”, 2017. 291 с.
4. Основи стійкого розвитку / Л.Г. Мельник, О.І. Карінцева, С.М. Шевченко [та ін.] ; за заг. ред. Л.Г. Мельника. Суми : Університетська книга, 2005. 654 с.
5. Раєвнева О.В. Управління розвитком підприємства: методологія, механізми, моделі. Науково-дослідний центр індустріальних проблем розвитку НАН України; Харківський національний економічний ун-т. Х.: ВД «ІНЖЕК», 2015. 496 с.
6. Амеліна І.В. Концептуальні основи організаційного розвитку підприємств в сучасних умовах. К.: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2008. 450 с.
7. Методи сучасної теорії управління : навч. посіб. для студ. ВНЗ / А. П. Ладанюк, В. Д. Кишенько, Н. М. Луцька, В. В. Іващук; Нац. ун-т харч. технологій. К.: Ліра, 2019. 368 с.
8. Капліна А.С. Поняття «розвиток» у категоріальному апараті теорії розвитку. *Економіка. Менеджмент. Підприємництво*. 2012. № 24(2). С. 57–63.
9. Алексеев И.В., Белонога Л.П., Михайловский В.И., Паранчук С.В. Экономический механизм управления развитием предприятия. Львов: Світ, 2001. 154 с.

10. Єремейчук Р.А. Сутність і зміст процесів розвитку підприємства. *Управління розвитком*. №. 1. Х.: ХДЕУ, 2003. С. 74-76.
11. Забродский В.А., Кизим. Н.А. Развитие крупномасштабных экономико-производственных систем. Х.: Бизнес-Информ, 2000. 72 с.
12. Коломієць Л.В. Стратегія сталого розвитку: Навч. Посібник. Кропивницький: 2019. 126 с.
13. Мельник Л.Г. Фундаментальные основы развития. Сумы: ИТД «Университетская книга», 2003. 288 с.
14. Askoff, R.L., Magidson, D., Addison, G.D. and et.al. (2007). Idealized design: how to prevent tomorrow's crisis today. Creating a future organization. Balance Business Books, 265.
15. Ватченко О. Б., Ватченко Б. С., Черевко О. Л. Інноваційний розвиток підприємства : навч. посібник. Дніпро : Акцент ПП, 2017. 404 с
16. Фатхутдінов Р.А., Осовська Г.В. Управління конкурентноздатністю організації: підручник. К.: Кондор, 2009. 470 с.
17. Афанасьєв М.В., Шемаєва Л.Г., Верлока В.С. Основи менеджменту. Х.: ВД «ИНЖЕК», 2003. 484 с.
18. Планування розвитку територіальних громад. Навчальний посібник для посадових осіб місцевого самоврядування / Г. Васильченко, І. Парасюк, Н. Єременко / Асоціація міст України. К., ТОВ «ПІДПРИЄМСТВО «ВІ ЕН ЕЙ», 2015. 256 с.
19. Буркинский Б.В., Степанов В.Н., Харичков С.К. Экономико-экологические основы регионального природопользования и развития. ИПРЭЭИ НАН Украины. Одеса: Фенікс, 2005. 575 с.
20. Герасимчук З.В. Регіональна політика сталого розвитку: теорія, методологія, практика: монографія. Луцьк: Надстир'я, 2008. 528 с.
21. Данилишин Б.М., Чернюк Л.Г., Фащевський М.І. Просторова організація продуктивних сил України: мезо- та мікрорегіональний рівень. Вінниця: Книга-Вега, 2007. 572 с

22. Основи стійкого розвитку: навчальний посібник / За заг. ред. д.е.н., проф. Л.Г. Мельника. Суми: ВТД «Університетська книга», 2005. 654 с.
23. Торкатюк В.І., Бібік Н.В. Сталий розвиток територій: Основні науково-теоретичні підходи до визначення та сутність поняття. *Бізнес-інформ*. 2009. № 4. С. 127.
24. Шубравська О. Сталий економічний розвиток: поняття і напрям досліджень. *Економіка України*. 2005. № 1. С. 36.
25. Меренкова И.Н., Медков А.Л. Формирование механизма устойчивого развития сельских территорий на основе проведения их комплексной оценки. *ФЭС: Финансы. Экономика. Стратегия*. 2011. №5. С. 53-57.
26. Бурмака Т.М. Система принципів управління розвитком підприємств. *Матеріали міжнародної наукової конференції молодих учених і студентів «Молодь України і соціально орієнтована економіка»*. Х.: ХНАДУ, 2004. С. 126.
27. Green G. P. Asset building and community development / G. P. Green, A. Haines. SAGE, 2007. 320 p.
28. Про затвердження Методичних рекомендацій щодо порядку розроблення, затвердження, реалізації, проведення моніторингу та оцінювання реалізації стратегій розвитку територіальних громад: Наказ Міністерства розвитку громад та територій України від 21.12.2022 №265. URL:
<https://mtu.gov.ua/files/%D0%9D%D0%B0%D0%BA%D0%B0%D0%B7%20%D0%9C%D1%96%D0%BD%D1%80%D0%B5%D0%B3%D1%96%D0%BE%D0%BD%D1%83%20%D0%B2%D1%96%D0%B4%2021.12.2022%20E2%84%96%20265%20%D0%BC%D0%B5%D1%82%D0%BE%D0%B4%D0%B8%D1%87%D0%BD%D1%96%20%D1%80%D0%B5%D0%BA%D0%BE%D0%BC%D0%B5%D0%BD%D0%B4%D0%B0%D1%86%D1%96%D1%97%20%D1%80%D0%BE%D0%B7%D1%80%D0%BE%D0%B1%D0%BA%D0%B8%20%D1%81%D1%82%D1%80%D0%B0%D1%82%D0%B5%D0%B3%D1%96%D0%B9>

[%20%D1%82%D0%B5%D1%80%D0%B3%D1%80%D0%BE%D0%BC%D0%B0%D0%B4%20-.pdf](#) (дата звернення: 02.02.2024)

29. Семигуліна І., Ярошенко І., Красносова О., Козирева О.. Програмно-проектний підхід до публічного управління просторовим розвитком об'єднаних територіальних громад за їх видами. Фінансово-кредитна діяльність: проюлеми теорії та практики. 2022. Т. 6 (47). С. 352-364.

30. Павлюк Н. Соціально-економічний аспект децентралізації державної влади: процеси реформування місцевого самоврядування в Україні. *Збірник наукових праць «Ефективність державного управління»*. 2015. Вип.44. С. 80-86.

31. Єршоменко-Григоренко О.А. Організаційно-економічний механізм управління господарською діяльністю підприємства : дис. ... канд. екон. наук: 08.06.01. НАН України. Ін- т економіки пром-сті. Донецьк, 2000. 188 с.

32. Транченко Л.В., Баластрик Л.О. Проблеми удосконалення організаційно-економічного механізму управління підприємством. *Теоретичні та прикладні питання економіки* : зб.наук. праць. Київ : Київський університет, 2005. Вип.7. С. 188-195.

33. Куценко А.В. Організаційно-економічний механізм управління ефективністю діяльності підприємства : монографія. Полтава: РВВ ПУСКУ, 2017. 205 с.

34. Селезньова О.О. Сутність організаційно-економічного механізму управління ринковою діяльністю роздрібних торговельних підприємств. *Економіка и управление*. 2013. № 1. С. 92-97.

35. Малицький А.А. Організаційно-економічний механізм управління підприємством: сутність та структура. XII Міжнародна наукова інтернет-конференція «Простір і час сучасної науки». Київ, 2016. URL: <http://inkonf.org/mailitskiy-aa-organizatsiyno-ekonomichniy-upravlinnya-pidpriemstvom-sutnist-ta-struktura/>.

36. Крайник О. Еправління розвитком територіальних громад у

контексті сучасних викликів. *Економіка та суспільство*, 2022. №33. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-33-49> (дата звернення: 25.02.2024)

37. Квілінський О.С. Інтеграційний підхід до побудови системи управління розвитком промислового підприємства в умовах інформаційної економіки. *Науково-виробничий журнал «Бізнес-навігатор»*. 2019. Випуск 2 (51). С. 71-74.

38. Козаченко Г.В. Організаційно-економічний механізм як інструмент управління підприємством. *Економіка. Менеджмент. Підприємство*. 2003. №11. С. 107-111.

39. Про громади. Децентралізація дає можливості. URL: https://decentralization.gov.ua/newgromada?area_id=5®ion_id=1332&ot_g_type_id=1&year=&sort_by_square=&sort_by_population=&sort_by_villages= (дата звернення: 05.06.2024)

40. Ольгопільська територіальна громада. URL: <https://decentralization.ua/newgromada/2032> (дата звернення: 15.06.2024)

41. Ольгопільська територіальна громада: веб-сайт. URL: <https://olgopilska-gromada.gov.ua/> (дата звернення: 15.06.2024)

42. Методичні рекомендації щодо оцінки рівня фінансової спроможності територіальних громад. Київ. 2021. URL: https://decentralization.gov.ua/uploads/library/file/751/0._%D0%9F%D1%80%D0%BE%D0%B5%D0%BA%D1%82_%D0%9C%D0%B5%D1%82%D0%BE%D0%B4%D0%B8%D1%87%D0%BD%D1%96_%D1%80%D0%B5%D0%BA%D0%BE%D0%BC%D0%B5%D0%BD%D0%B4%D0%B0%D1%86%D1%96%D1%97.pdf (дата звернення: 25.06.2024)

43. Портал спроможності територіальних громад. URL: https://tdukr.maps.arcgis.com/apps/MapJournal/index.html?appid=47f24b79311f44e2863eabe27ccbdc81&fbclid=IwAR3NdmVaXZD_ojyJnqt41UF01jJ5eOuNZLfJALashZLhfl2mg8w5cdv0ohk (дата звернення: 06.09.2024)

44. Про внесення змін до Методики формування спроможних територіальних громад: Постанова Кабінету Міністрів України від 24 січня

2020 р. № 34. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-vnesennya-zmin-do-metodiki-formuvannya-spromozhnih-teritorialnih-gromad-i240120-34>
(дата звернення: 06.09.2024)

45. Ansoff I. H. Strategic Management, New York, Macmillan, 2007. 236 p.

46. Райко Г.О., Коляда Н.В. Методи маркетингового аналізу в системі управління розвитком території. *Причорноморські економічні студії*. Одеса. 2017. № 23. 207-213 с.,

47. PEST-аналіз. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/PESTаналіз>. (дата звернення: 16.09.2024)

48. Осовська Г.В., Іщук О.Л., Малійська І.В. Стратегічний менеджмент: навч. посібник. К.: Кондор, 2003. 196 с.

49. Нємцов В.Д., Довгань Л.Є. Стратегічний менеджмент: навч. посіб. К.: ТОВ «УВПК «ЕксОб», 2001. 560 с.